

עין יצחק

פינת ההלכה השבועית

מאת מרן הראשון לציון

הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א

בעל ה'ילקוט יוסף'

כתיבה ועריכה: הרב יצחק קורלנסקי

גליון מיוחד! פר' ויגש תש"פ | גליון מס' 168

השלימות בשילוב הגמרא וההלכה

משא הקודש של מרן הראשון לציון שליט"א

מעמד סיום הש"ס המרכזי, מחזור י"ג, היכל ארנה, יום ב' טבת תש"פ

כמדב"ר יג טו), וכדברי הגמרא (עירובין יג ע"ב) "אלו ואלו דברי אלוקים חיים".

תראו בספרים של מרן, יביע אומר ושאר הספרים, הביא את כל החכמים. במה לא היה בקי? ! מלבד מה שבקי בש"ס, ודאי, לא צריכא למימר, היה בקי בכל תשובות הגאונים, הראשונים, האחרונים ואחרוני האחרונים, ובכולם. אם זה כל רבני ליטא, אשכנז, אם זה הרבנים החסידיים, החתם סופר ועוד, אם זה רבני הספרדים, פתח הדביר, מרן החיד"א, רבי יוסף ידיד הלוי, כל גדולי הדורות, מכל העדות. המרוקאים, התימנים, הכל אצלו ביביע אומר. זו התורה שלנו, "ויעשו כולם אגודה אחת".

לא להזניח את לימוד ההלכה!

אני רוצה לומר דבר שאני אומר אותו בהרבה מקומות שאני משתתף במעמדי סיום הש"ס. רבותי, אלו שלומדים ש"ס דף-היומי, אם אלו בעלי מלאכה, בעלי בתים, או אברך שלומד בלילה בסדר שלישי, לא להזניח את לימוד ההלכה למעשה. "התלמוד גדול, שמביא לידי מעשה" (קידושין מ ע"ב). "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה" (ברכות ח ע"א), לכן לא להזניח. אדם שסיים את הדף יראה ב'עין

מרן הראשיל שליט"א בנאומו. (צילום: יעקב כהן)

משפט', מה כתב הרמב"ם ובשולחן ערוך, כל אחד כפי כוחו. אם יש לו יותר זמן, יעיין בפתחי תשובה, יעיין בבית יוסף. את לימוד ההלכה לא להזניח.

רבתי, כולנו יודעים שאם לא היה מרן האבא זצ"ל, לא היה כל כך מודעות ללימוד ההלכה כמו שיש היום. ברוך ה' בכל מקום ומקום יודעים מה זה לימוד ההלכה. ומרן האבא זצ"ל, הרים את הרמה של הבעלי-בתים, לא השאיר אותם ללמוד רק בספרי בן איש חי ומשנה ברורה בלבד, שכמובן היו גדולי הדור, ולא צריך לשבח אותם, אבל לא הסתפק בזה. הוא פתח להם את העיניים, והביא להם את המקורות של הפוסקים, ראשונים ואחרונים. אני עוד זוכר את השיעורים של מרן האבא לפני קרוב לשישים שנה, הוא היה אומר לבעלי-בתים תשובות שלימות ביביע אומר.

כבוד הרבנים הגאונים, בראשינו נשיא אלוקים בתוכינו, נשיא מועצת חכמי התורה, הגאון מרן חכם שלום כהן, ה' ישמרהו ויחיהו, שיאריך ימים ושנים, 'עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו' עד מאה ועשרים, שימשיך להנהיגינו עד בא משיח צדקינו. כבוד כל הרבנים, חברי מועצת חכמי התורה, הגאון רבי ראובן אלבז, כבוד כל ראשי-הישיבות החשובים, כבוד חברי מועצת הרבנות, חברי בית הדין הגדול וכל הרבנים, כל אחד כפי כבודו וכפי מעלתו, קהל קדוש, מורי ורבותי.

אחדות ישראל

המאורע הזה של סיום הש"ס נערך בכל מקום ומקום. בארץ כמעט בכל עיר מארגנים מעמד סיום הש"ס. הייתי גם בחוץ לארץ, ברוסיה, אוקראינה ופאריז, וגם שם מארגנים, וברוך ה' שדבר זה נתקבל בכל עם ישראל. זה מאחד את כולנו, ספרדים ואשכנזים, "ויחן שם ישראל" (שמות יט ב) - "כאיש אחד בלב אחד" (מכילתא שמות שם, ילקוט שמעוני רמז ע"ה). "הן א-ל-ל כביר ולא ימאס" (איוב לו ה), אינו דומה אדם הלומד תורה לבדו, לבין כאשר כל עם ישראל מתאחדים וכולם לומדים באותו יום אותו דף, אותה סוגיה, זה דבר מדהים!

באחת הטיסות שלי לחוץ לארץ, ישב לידי איזה גביר גדול, מחסידי גור, ישב עם הגמרא ודיבר איתי על הדף היומי שלמד. בכל מקום שאתה הולך אתה רואה שעם ישראל - ברוך ה' - מחובר לדף היומי, זה דבר גדול מאד.

"כולם נקבצו"

התלמוד שלנו נתחבר בכבל, 'תלמוד בבלי'. מה יש מסביב? רש"י ותוספות, שהם מרבני צרפת. מה יש בהמשך? מהרש"א, מהר"ם שיף, מהר"ץ חיות, הרש"ש, כל אלו גדולי האשכנזים. וכך גם השולחן ערוך. מרן הבית יוסף חיבר את השולחן ערוך, מה יש מסביב? מגן אברהם, טורי זהב, ש"ך וסמ"ע. רואים שהתורה שלנו מחברת את כולם, ספרדים ואשכנזים, כולם באגודה אחת אנחנו, כולם ניתנו מרועה אחד (חגיגה ג ע"ב,

המבחן ב...כלא 'רמלה'

לפני חג הפסח האחרון הוזמנתי לבא לביקור בכלא 'רמלה', לבחון את האסירים, הם למדו 'חזון עובדיה' הלכות פסח. באתי לשם ושאלתי אותם מה זה "נ"ט בר נ"ט דהתירא"? כולם קפצו לענות לי מה זה. מה זה "ככולעו כך פולטו"? מה זה "טעם כעיקר"? "דבר שיש לו מתירין"? כל מיני מושגים שמי חשב שבעלי-בתים ידעו את המושגים האלו. כל זה מרן עשה. הוא הלך ממקום למקום והחדיר את לימוד ההלכה ברמה. לא סתם לימוד הלכה בספרי קיצורים, אלא לימוד הלכה עם כל המקורות.

אי אפשר להגיע להלכה למעשה בלי לדעת את דברי הפוסקים. הרבה יכולים לטעות בהלכה אם אינם יודעים תשובות הרדב"ז, תורת חיים, נודע ביהודה. התורה שלנו היא "ארוכה מארץ מידה ורחבה מיני ים" (איוב יא ט), וכשאדם יודע את כל הפוסקים האלו הוא יכול להגיע למסקנה הלכתית נכונה. ואם אינו יודע, הוא אומר איזו סברא, רואה איזה פוסק אחד וגמרנו (!). קשה מאד להגיע לדרגה כזו, לדעת מה אומר החקרי לב, מה כותב רבי חיים פלאגי, וכל הפוסקים החתם סופר, הנודע ביהודה, רבי עקיבא אייגר.

אבל מרן עשה לנו עבודה קלה... כל הדברים האלו כתובים בספרים של מרן. הוא חיבר לנו 54 ספרים בחיים חיותו, ויש עוד ארגזים של כתבי-יד של מרן זצ"ל. אנחנו לומדים בספרים האלו. אין יום שלא דנים בספרים שהוא כתב. כל התורה יש שם. אבן העזר, יורה דעה, אורח חיים, הכל כתוב שם, והכל מריש ועד גמירא. מהגמרא, הראשונים והאחרונים, הכל בהבנה בהירה, בעיון. תראו את העיון של מרן ביביע אומר, איזה עיון ישר, איזה שכל ישר. כל דבר בצורה ישרה. צריך ללמוד ממרן.

כח התורה להחזיר למוטב

בביקור בכלא 'רמלה' שסיפרתי, התפלאתי, הרי כתוב (ירושלמי חגיגה פ"א, איכה רבה פתיחתא ב) שהמאור שבתורה מחזיר את האדם למוטב. הלואי אותי עזבו, ותורת שמרו (עפ"י ירמיה טז יא). שיעזבו אותי, שישעו לאשדוד בשבת ויאכלו חזיר, כמו שעשה הרשע הזה. שאותי יעזבו. אבל את תורת שמרו!!! שילמדו תורה! אם לומדים תורה, המאור שבה מחזיר למוטב. חשבתי על אלו האסירים, הרי הם לומדים תורה, ואם כן האריך זה שלא התקיים בהם "המאור שבה מחזיר למוטב"?! למה הם לא חזרו בתשובה?!

באוניברסיטה של החילונים, יש חוג לתלמוד, חוג לתנ"ך וחוג לקבלה. מי נותן שם הרצאות בתלמוד? ראשי ישיבות? רבנים? לא! יש פרופסור לתלמוד (!), אחד עם קרחת בא ואומר שם שיעור לתלמוד בלי כיפה! יש שם סטודנטים, כולם חילונים גמורים. הם לומדים חוג לתנ"ך, חוג לתלמוד, חוג לקבלה. קבלה זה עומק התורה, דברים עמוקים מאד, והם לומדים כל יום חוג לקבלה. איפה הלך "המאור שבה מחזיר למוטב"?!

לימוד תנ"ך בבית ראש הממשלה

סיפרתי בשיעור בלווין, שלפני כמה שנים התקשר אלינו ראש הממשלה נתניהו, והוא אומר לי: "אני עושה בבית שלי חוג ללימוד תנ"ך, ואני מבקש שכבודו יבוא ויגיד כמה דברי תורה". הלכתי, הוא עשה את זה בגינה שלו, יש שם ריהוט חדש, יפה, הכל חוקי... הלכתי שם ודיברתי דברי תורה. כשסיימתי לדבר רצייתי ללכת, הוא תפס אותי ביד וביקש שאשאר. פחדתי... מה

אני אעשה... ישבתי שם עוד זמן, איזה ביטול תורה... והתבוננתי מסביבי, מימין ומשמאל. זה חוג לתנ"ך קבוע שראש הממשלה אירח אותם אצלו בבית. מי יושב שם, בחוג לתנ"ך? בצד אחר ראיתי איזה פרופסור עם תנ"ך בידו וקרחת לראשו... וכמה אחדים ישבו שם עם 'כיפה בנט'..., וכל היתר אינם דתיים, ואז הרהרתי בליבי: "ריבוננו של עולם! איפה הלך "המאור שבה מחזיר למוטב"?! הרי הם לומדים תורה, ומדוע אינם חוזרים בתשובה?!"

איזה לימוד בכוחו להחזיר למוטב?

על הקושיא הזו עומד בספר דברי יחזקאל (להג"ר יחזקאל ברשטין, בפתיחה. וכן מובא בחלק המילואים לאבות דרבי נתן, עמ' תכו), וזהו דבר מעניין, חשוב מאד לדעת אותו. לא כל תורה "המאור שבה מחזיר למוטב". אדם יכול ללמוד תנ"ך, אדם יכול ללמוד דף-היומי, ללמוד קבלה, ולהישאר בעל עבירות. ישנו דבר אחד ש"המאור שבה מחזיר למוטב", ומהו? לימוד ההלכה למעשה! אדם סיים את לימוד הסוגיה בגמרא, אינו עובר לסוגיה הבאה, הוא לא עובר למשנה הבאה עד שרואה מה ההלכה נפסקה, כל אחד כפי כוחו. רק בזה יכול "המאור שבה מחזיר למוטב". ובזה נאמר (קידושין ל ע"ב) "בראתי יצר הרע - בראתי לו תורה תבלין".

רבותי זה חידוש נפלא ואמיתי. ראינו הרבה שלומדים דף-היומי ועוד דברים. עכשיו הייתי במוסקבה, יש שם שיעור דף היומי, בין היתר משתתפים שם אנשים שאינם שומרי התורה והמצוות, לא שומרי שבת. הם באים מדי פעם, החסידים מקרבים אותם, והם שומעים. האריך זה?! איפה הלך "המאור שבה מחזיר למוטב"?!

אני חושב שאם ראש הממשלה יבקש ממני עוד פעם לבוא לחוג לתנ"ך, והוא בדעתו לבקש, אני אומר לו: "אתה תעשה חוג להלכה". אני אבוא לתת שם שיעור בהלכות שבת, ואתם תראו, כולם יחזרו בתשובה, כולל ראש הממשלה... כי על לימוד ההלכה נאמר "המאור שבה מחזיר למוטב".

הפך לנחלת הכלל

הדבר הזה היה בדמו של מרן האבא זצ"ל, הוא החדיר את זה. עד שהוא היה, זה לא היה, ובפרט אצל בעלי-בתים, וגם בכללי האברכים, לא היו הרבה כוללים שלומדים הלכה. ממש מעט מאד. היום אנחנו עורכים בחינות של הרבנות הראשית לישראל. ואני הולך לבקר בבניני האומה. לא יאומן! מאות מאות אברכים, והגענו כבר לאלפי אברכים, שנבחנו בהלכות איסור והיתר, שבת, דיינות. זה מדהים האריך מרן זצ"ל הצליח להחדיר את לימוד ההלכה בקרב כל שכבות הציבור, אשכנזים, ליטאים וחסידים, כיפות לבנות, כיפות שחורות. ככולם הוא החדיר את לימוד ההלכה. ולכן עם כל החשיבות של לימוד הדף היומי, שהיא מצוה של רבים, שעושים ביחד, אבל לא להזניח את לימוד ההלכה.

ברכת התורה

אני מברך את כל מסיימי הש"ס, ובראשם את ידידנו, שר הפנים, הרב רבי אריה דרעי הי"ו, שהוא עושה ומעשה, שלוחא את דרבנן, ידא אריכתא של חכמי ישראל. כל אלו שסיימו את הש"ס יבורכו מפי עליון, ויעלו מעלה מעלה בתורה וביראת שמים, לגאון ולתפארת, ונזכה כולנו לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן ואמן.

הנעדר מביתו - מי ומתי מדליק?

אם נשים מוציאות ידי חובה בנר חנוכה? | במה שונה הדלקת נר חנוכה למקרא מגילה? - שלשה חילוקים | מתי הזמן הנכון להדלקה? | עד מתי ניתן להדליק? | האם רשאי לברך כשמדליק בשעה מאוחרת? | מינוי שליח כאשר מתעכב | מה היתה הנהגת מרן זצ"ל? | האם צריך שבני הבית יהיו נעורים?

מוציאה את האיש. וזהו טעם חדש. והוא כמו שאמרו בגמרא (מגילה כג ע"א) שאשה לא תקרא בתורה, מפני כבוד ציבור, שכן בושא היא לציבור שאין מי שיוודע לעמוד ולקרוא בתורה ולהוציא ידי חובה, עד שבאה אשה שהיא אינה חייבת במצוות לימוד תורה. וטעם זה שייך גם במקרא מגילה.

ובספר האשכול - חמיו של הראב"ד (ח"ב עמ' ל) כתב את שני הטעמים לחלק בין מקרא מגילה לנרות חנוכה, טעם העיסור משום קול באשה, מה שאין כן בהדלקת נרות חנוכה, וטעם הסמ"ג שהשוו מקרא מגילה לקריאת התורה. ולפי דרכנו למדנו שהחילוק מבואר בין מקרא מגילה לנרות חנוכה, שאפילו לסברת בעל הלכות גדולות וסיעתו שאין הנשים מוציאות את האנשים ידי חובת מקרא מגילה, מוציאות את האנשים ידי חובת הדלקת נרות חנוכה.

חילוק שלישי בין נר חנוכה למקרא מגילה

ועוד ניתן לחלק בין מקרא מגילה לנרות חנוכה, לפי מה שכתב הטורי אבן (מגילה ד ע"א) שהטעם של בה"ג שאין הנשים מוציאות את האנשים ידי חובת מקרא מגילה, משום שחייב האנשים במקרא מגילה מדברי קבלה, ודברי קבלה הוי כדברי תורה (עי' ר"ן סופ"ק דר"ה, שו"ע או"ח סי' תרצו ס"ז, ובט"ז סי' תרפז), ואילו הנשים אינן חייבות במקרא מגילה אלא משום שאף הן היו באותו הנס, והוא רק מדרבנן, (תוס' מגילה ד ע"א), שחכמים חייבום, ולא כהאנשים שחייבים מדברי קבלה, ולא אתי דרבנן ומפיק חיוב מדברי קבלה דהוי כדברי תורה. וטעם זה שייך רק במקרא מגילה, אבל בנר חנוכה דהוי רק מדרבנן גם לגבי האנשים, יכולות הנשים להומיציא ידי חבה את האנשים.

ובפרט שאף לענין מקרא מגילה, אין זה פשוט להחשיבה כדברי תורה, וכדעת התוס' (מגילה יט ע"ב) והראשונים (הר"ן סופ"ב דתענית, פ"ק דמגילה ה ע"ב), ורק לענין דין אונן חשיב כדברי תורה, אבל מקרא מגילה עצמה הוא דין דרבנן. ובאמת להלכה אף במקרא מגילה הנשים מוציאות את האנשים ידי חובתם, כדעת הרמב"ם (ברייתא הלכות מגילה), וכן פסק מרן השלחן ערוך (סי' תרפ"ט ס"א) בסתם, ואם כן בודאי שגם בדין נרות חנוכה הנשים מוציאות את האנשים ידי חובתם.

מתי הזמן הנכון להדלקה?

מבואר בגמרא (שבת כ"א ע"ב) שזמן הדלקת נרות חנוכה משתשקע החמה, [דהיינו צאת הכוכבים, כפי שכתב רבינו תם בספר הישר (ס"ס רכא), וכן כתבו התוס' (מנחות כ ע"ב, ע"ז לד), שבכל מקום שאמרו משתשקע החמה היינו סוף השקיעה, בלילה, שהוא צאת הכוכבים. וכך הסכמת רוב האחרונים (עי' בכף החיים סי' תרע"ב סק"ב)], עד שתכלה רגל מן השוק, שהוא כמו חצי שעה אחר צאת הכוכבים.

ועל כן אם הבעל יכול להגיע הביתה בחצי שעה הראשונה בודאי שתמתין לו והוא ידליק, אך אם נתקע בפקק, או ששוהה מחוץ לעיר באופן שלא יוכל לבוא לביתו בחצי שעה זו, היא בבית, צריכה היא להיות השליח של הבעל ולברך ולהדליק ובכך יוצא הוא ידי חובה. ואינו חייב לשמוע את הברכות דרך הטלפון וכיו"ב. כי לכתחילה צריך לחוש לדעת הרמב"ם (פ"ד מהלכות חנוכה ה"ד) שאם לא הדליק במשך החצי שעה שאחרי צאת הכוכבים, אינו מדליק

שאלה: הנאלץ לשהות מחוץ לביתו בזמן הדלקת נרות חנוכה, ויודע שלא יגיע עד שעה מאוחרת בלילה, האם האיש יכול למנות לכתחילה את אשתו כשליח להדליק נרות חנוכה בצאת הכוכבים, או שבכל אופן עליו לקיים מצוה זו, בשעה ששב לביתו, אף בשעה מאוחרת וידליק בעצמו, כי "מצוה בו יותר מבשלוחו"?

אם נשים מוציאות ידי חובה בנר חנוכה?

תשובה: בגמרא (שבת כג ע"א): "אמר רבי יהושע בן לוי, נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס". ופירש רש"י שעל ידי אשה נעשה הנס. והראב"ה (מגילה סי' תקסט) הביא דברי בעל הלכות גדולות על הגמרא (מגילה ד ע"א, והובא גם בתוס' שם): "אמר רבי יהושע בן לוי, נשים חייבות במקרא מגילה, שאף הן היו באותו הנס", אשר הוסיף כי אף על פי שחייבות הנשים במקרא מגילה, אינן מוציאות את האנשים ידי חובתם. וכתב הראב"ה שלא ידע האם בעל הלכות גדולות כלל את מצוות מקרא מגילה ונר חנוכה כאחד, כלומר, האם גם במצוות הדלקת נר חנוכה אין הנשים מוציאות את האנשים ידי חובת הדלקת נר חנוכה, או לא.

אולם הארחות חיים (הל' חנוכה אות יב) כתב שהנשים מדליקות נר חנוכה ומברכות ומוציאות את האנשים ידי חובתם. וכן כתב לענין מקרא מגילה (הל' מגילה ופורים אות ב) שכיון שנשים חייבות במקרא מגילה, יש לומר שמוציאות את האנשים ידי חובתם, ולשיטתו - מקרא מגילה ונר חנוכה שווים.

החילוק בין נר חנוכה למקרא מגילה

אבל בעל העיסור כתב שבמקרא מגילה יש דין מיוחד שאין הנשים מוציאות את האנשים בקריאתן, משום ש"קול באשה - ערוה" (ברכות כד ע"א), שהרי צריך לקרוא לכתחילה בטעמי המקרא, ודמי לקול זמר ושיר, מה שאין כן בברכת נרות חנוכה, אין לחוש, והרי ידוע שלפי עיקר ההלכה אין צורך שכל אחד ואחד מבני הבית יהיה נוכח בעת הדלקת נרות חנוכה, ואינו חובה על כל אחד ואחד כמו במקרא מגילה ונטילת לולב וישיבה בסוכה, שכל אחד חייב בעצמו, אבל בנר חנוכה המצוה היא "נר איש וביתו". וכן כתב רבינו מאיר המעלי בספר המאורות (מגילה יט ע"ב) בשם בעל העיסור, לחלק בין חנוכה למקרא מגילה.

ואמנם ישנה מחלוקת בין התוספות והרמב"ם, בין מנהגי בני אשכנז ובני ספרד, האם כל אחד מדליק, או רק ראש המשפחה מדליק, אבל לכולי עלמא אין האשה מדליקה, כי אשתו כגופו (עי' במ"ב סי' תרע"א סק"ט וסי' תרעה סק"ט), אלא רק הבעל מדליק. ואם אין האשה נמצאת בבית, יוצאת היא ידי חובתה בהדלקה שמדליק בעלה בבית, כי החובה היא על הבית. וכן להיפך, אם הבעל אינו נמצא בבית, יכולה היא לברך על הדלקת הנרות ולהוציא ידי חובה.

חילוק שני בין נר חנוכה למקרא מגילה

ורבינו משה מקוצי בספר מצות גדול, הסמ"ג (הל' חנוכה, עמ' צז) כתב שאף על פי שנשים חייבות במקרא מגילה, אינן מוציאות את האנשים ידי חובה, ואל תשיבני ממה שאמרו (שבת כג ע"א) נשים חייבות בהדלקת נרות חנוכה, ומשמע דהיינו אף להוציא האנשים ידי חובתם, דשאני מקרא מגילה שהיא כקריאת התורה, הלכך אינה

שאתו היתה מדלקת עליו. ומוכח שכל שמדליקים עליו בביתו אינו צריך שיהיה נוכח שם בעת ההדלקה.

הנהגת מרן זצ"ל

מרן זצ"ל בימי החנוכה היה יוצא בכל ערב בין מנחה לערבית. היה הולך ממקום למקום מחוץ לעיר, ובכל ערב היה במקום אחר, לזכות את הרבים. ונהג כך כאשר היה רב הראשי לתל-אביב, ואחר כך רב הראשי לישראל, ואף לאחר מכן, היה מזכה את הרבים בכל ערב, ובפרט בימי חנוכה, שעורכים מסיבות חנוכה, מרן היה מנצל את זה כדי לחזק את הציבור לקבוע עיתים לתורה. והיה שב הביתה בשעה 11-12 בלילה, והאמא הרבנית ע"ה היתה ממתינה לו, ובשעה שהגיע היה מדליק נרות חנוכה בברכה, אף בשעה כזו. הוא ויתר על מה שמרן השו"ע כתב להדליק לכתחילה בחצי שעה הראשונה, כי היה עסוק בענין של זכות הרבים אשר אין ערוך אליו, לזכות את הרבים, לחזק את עם ישראל לתורה ולהחזירם בתשובה. וכיון שהיה עסוק בכך, לכן עשה כפי עיקר הדין שאפשר להדליק גם לאחר מכן, וכאן לא החמיר. "הוי מחשב שכר מצוה כנגד הפסדה" (אבות פ"ב מ"א).

האם צריך שבני הבית יהיו נעורים?

לכתחילה מוטב שכאשר מדליק בשעה זו יהיו בני ביתו נעורים, אך אם קשה הדבר אינו צריך, שאין זה אלא להידור, אבל אינו מעכב, וכי מה ישעה אדם המתגורר לבדו, וכי אינו מדליק לבדו?! וכגון שאשתו נפטרה, מהיכן יעיר אותה, יעיר אותה מהקבר?!... ולכן אם צער עבורם להעירם, אין צריך. אך יודע שישמחו שיעירם, ויביא להם סופגניות... אדרבה, "ברום עם הדרת מלך".

אחר זמן זה בברכה, שכבר עבר זמן המצוה, וכן הסכים הרב המגיד שם.

אלא שהתוספות (שבת נא ע"ב) חלקו וכתבו שבזמן הזה שאנו מדליקים בתוך הבית והיכר הנס הוא רק לבני הבית, אין צריך לחוש להדליק דוקא בחצי שעה הראשונה. ואמנם הר"י פורת סובר שידליק מספק, ומשמע דהיינו בלי ברכה, שספק ברכות להקל. אך לדעת ר"י בזמן הזה יכול להדליק.

והרשב"א כתב שאף לאחר חצי שעה זו צריך להדליק, כמבואר במשנה (מגילה כ ע"ב) כל שמצותו בלילה כשר כל הלילה, אלא שלא עשה מצוה כתיקנה לגמרי, בהידור, לפי שכבר אין פרסומי ניסא כל כך. אך גם אז יכול להדליק בברכה. וכן כתבו עוד ראשונים שניתן להדליק אף לאחר חצי שעה, באור זרוע (ח"ב סי' שכב) ובמרדכי (פ"ב דשבת סי' רסח) ובהגהות מיימוני (פ"ד מהל' חנוכה אות ב), וכן כתב הבית חדש (סימן תרעב).

כל הלילה עד הבוקר

ומרן השולחן ערוך פסק שזהו רק לכתחילה, אבל בדיעבד מדליק והולך כל הלילה. ובשו"ת מהרש"ל (סי' פה) פסק שאחר חצות מדליק בלי ברכה. אבל לא זו דעת מרן שכתב בפשטות שבחצי שעה הראשונה הוא לכתחילה, אך גם אחר כך מדליק והולך כל הלילה, ולא רק עד חצות.

ברכה כשמדליק בשעה מאוחרת

ואמנם בספר משחא דרבוותא (ח"א סי' תרעב) כתב שמכיון שאינו מדליק אלא מספק, שנחלקו הפוסקים, לכן לא יברך, ושאפשר שלזה נתכוין הרמב"ם שכתב ש"אם עבר הזמן אינו מדליק", ורצונו לומר שאינו מדליק בברכה, שמספק לא יברך. אך לדינא לא נקטינן הכי, וכמבואר במגן אברהם ואליה רבה ועוד אחרונים, שיכול לברך על הדלקת נר חנוכה גם כשמדליק באמצע הלילה. וכן הגאון רבי יוסף ידיד הלוי בספר ברכת יוסף (ח"ג עמ' מ) שעל כל פנים אם נהגו להדליק ולברך, פשיטא שצריך לברך עד עלות השחר, ובמקום מנהג אין לומר ספק ברכות להקל, כמבואר בתרומת הדשן (סי' לד).

מינוי שליח

ומכל מקום הואיל ומידי מחלוקת לא יצאנו, לפיכך אם רואה בעל הבית שלא יוכל בשום אופן להתפנות מעסקיו ולא ישוב לביתו עד שעה מאוחרת בלילה, טוב ונכון שימנה את אשתו שתהיה שלוחו להדליק עם צאת הכוכבים, שהוא כרבע שעה אחר שקיעת החמה, ובזה יקיים המצוה בזמנה. אלא אם כן האשה חשה שלא בנח בדבר זה, שהיא מדליקה ולא הוא, וכי היא אלמנה ח"ו?! יכולה להתמין ומתי שיגיע לביתו ידליק.

ואף על פי שהלכה רווחת (קידושין מ"א ע"א) מצוה בו יותר מבשלוחו, זהו כשהמצוה נעשית באותו מצב בו או בשלוחו, אבל כאן שהמצוה נעשית על ידי שליח בזמנה ובעתה כתקנת חז"ל, עדיף ממה שידליק נרות חנוכה בעצמו לאחר הזמן, שאז הוא נכנס במחלוקת הפוסקים. ואף על פי שכאן ההדלקה נעשית לא בנוכחות הבעל, אין בכך כלום, כפי שמוכח בגמרא (שבת כג ע"א) במעשה של רבי זירא שלאחר שנשא אשה, לא הוצרך להשתתף בפרוטות עם האכסניא שלו, כשהיה לומד בבית המדרש, לפי

Yitzhak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of The Great Rabbinical Court

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל
ונשיא בית הדין תרבי הגדול

בס"ד, י' אדר תשע"ז
115-4/ע"ז

דברי ברכה

הנני לברך בזה את המוציאים לאור עלון "עין יצחק" מידי שבת בשבתו, הכולל מאמרים ותשובות בהלכה, בענינים אקטואליים בחיי היום יום, ערוכים ומסודרים בטוב טעם ודעת, דבר דבור על אופניו, וראוי הוא להעלותו על שלחן השבת, ויהיה לעונג שבת רחמי.

אשריהם ואשרי חלקם שמוכים את הרבים בדברי תורה בשבת, כי לא ניתנו שכחות וימים טובים לעם ישראל אלא כדי שיעסקו בתורה הקדושה.

ויהי רצון שחפץ ה' בידם יצלח, להגדיל תורה ולהאדירה בכריאות גופא ונהורא מעליא, שובע שמחות וכל טוב.

בברכת התורה,

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל
ונשיא בית הדין תרבי הגדול

